

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары – 17: «Қазіргі аграрлық ғылым: цифрлық трансформация» атты халықаралық ғылыми – тәжірибелік конференцияға материалдар = Материалы международной научно – теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 17: «Современная аграрная наука: цифровая трансформация», посвященной 30 – летию Независимости Республики Казахстан.- 2021.- Т.1, Ч.3 - С. 345 - 347

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ МАҚСАТЫНДАҒЫ ЖЕРЛЕРДІ ТҮГЕНДЕУ КЕЗІНДЕ ГАЖ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ

Турдахынов Е.Е.

ЖҚЗ (жерді қашықтықтан зондтау) және ҰҰА (ұшқышсыз ұшу аппараттары) деректерін ауыл шаруашылығында қолдану өндірісті дамытудың басқарушылық шешімдері кезінде айтарлықтай серпінді дамуда. Өсімдіктер құрылымы мен спектрі бойынша ғарыштық суреттерде анықталады. Ең танымал жобалар - MODIS және MARS - 1-ші санаттағы жерлер үшін қолданылады, өйткені нарықтық сұранысты кейіннен болжау және есептеу үшін алқап, егіс жағдайы және өнімділік (өнімділік) талданады.

Қазіргі заманғы геодезиялық және картографиялық өнімдерді дайындайтын геодезиялық қызметтер МЖК ААЖ өзектендіру мақсатында Мемлекеттік корпорацияны қажетті материалдармен қамтамасыз етуге үлгермейді. Сондықтан, қолда бар картографиялық өнімдерді жаңарту жөніндегі жұмыстарды Мемлекеттік корпорация жаңа технологияларды енгізе отырып, қазіргі заманғы әдістермен жүргізетін болады. Бүгінгі таңда Мемлекеттік корпорация осы мақсатта пилотсыз ұшу аппараттарын (ҰҰА) пайдалану бойынша барлық дайындық жұмыстарын жүргізді. Бұл геодезия және картография саласындағы көптеген міндеттерді шешуге мүмкіндік береді, сондай-ақ аэро және ғарыш түсірілімдерінің қолда бар материалдарын жаңартуға мүмкіндік береді, бұл жерлерге түгендеу жүргізу, әкімшілік-аумақтық бірліктердің шекараларын белгілеу, сондай-ақ пайдаланылмайтын аумақтарды анықтау жөніндегі жұмыстарды айтарлықтай жеңілдетеді.[1]

ЖҚЗ көмегімен шешуді қажет ететін бірінші кезектегі міндеттер жерді түгендеу және арнайы тақырыптық карталар жасау болып табылады. Жер ресурстарының жай - күйі тасталған, бітелген сияқты жіктеуіштер арқылы нақты шифрланады. Бұлтты технологиялар суреттері мұрағатының ретроспективті талдауын пайдалану жарамсыз жерлерді оңай анықтайды. Осылайша, аумақтарды жоспарлау кезінде қалпына келтіру және ауылшаруашылық айналымына оралу жұмыстарының көлемін есептеуге болады.

Соңғы 2020 жылы негізінен босалқы жерлер есебінен жер санаттарының құрылымында аздаған өзгерістер болды (1-санаттағы жерлер 2

млн гектарға ұлғайды). Жер санаттары алаңдарында болған өзгерістер жүргізілетін түгендеу және жерді нақтылау нәтижесінде олардың алаңдарын нақтылаумен түсіндіріледі.

Жерді түгендеу кезінде ГАЖ қолдану мүмкіндіктеріне мыналарды жатқызуға болады:

- есепке алынбаған және пайдаланылмайтын жерлерді анықтау;
- статистикалық мәліметтер негізінде кеңістіктік байланыстырылған Графикалар мен кестелерді визуализациялаудың кең спектрі;
- паспортқа сәйкес алқаптардың контурларын жер пайдаланудың қалыптасқан шекараларымен салыстыру;
- әкімшілік-аумақтық бірліктер бөлінісінде ГАЖ деректері негізінде аумақтар схемасын қалыптастыру;
- дақылдар, меншік иелері, қарашірік және т. б. бойынша нақты бөлуді талдау.

Түгендеу іс-шараларында негізгі кезеңдерді бөлуге болады:

1. дайындық-ақпарат жинау (құқықтық сәйкестендіру құжаттарын, кадастрлық жоспарларды зерттеу)

2. далалық зерттеу-шекараларды нақтылау бойынша қажетті геодезиялық өлшеулер жүргізу, аэрофототүсірілім нәтижелері

3. камералдық-есеп дайындау, жерге орналастыру материалдарын талдау және өңдеу.

Есеп беру материалы, әдетте, түсіндірме жазбадан, координаттар каталогынан және түсіндіруден тұрады.

1-санаттағы жерлерді түгендеуге қатысты мыналар орындалады:

1. пайдаланылмай жатқан жерлер (айналымнан шығып кеткендер) анықталуда, себептері, осы жерлердің жарамдылығы бағалануда және одан әрі пайдаланудың оңтайлы нұсқалары ұсынылуда.

2. бұзушыны көрсете отырып, нысаналы мақсаты бойынша пайдаланылмайтын жерлер және ақпаратты жер қадағалау қызметіне беру айқындалады.

3. осылайша, ГАЖ технологиялары арқылы ұтымсыз пайдаланылатын жерлерді анықтауға болады деп қорытынды жасауға болады, сондықтан болашақта себептерді жіктеп, оларды жою жүйесін жасау қажет.

Түгендеудің келесі жіктелуі бар:

- қамту бойынша;
- мақсаты бойынша;
- зерттеуді жүргізу және нақтылау мерзімдері бойынша;
- түрлері бойынша;
- өткізу негіздері бойынша.

Қазіргі заманғы Жер ресурстарын басқару жүйесі орталықтандырылған және негізделген мемлекеттік жер саясатының болмауымен сипатталады, кеңестік жер пайдалану жүйесінің жойылуы ауылшаруашылық жерлерінің айналымнан едәуір шығарылуына әкелді, бұрынғы деңгейге әлі қол жеткізілген жоқ.

1-санаттағы жерлердің ауданы 2020 жылғы жағдай бойынша екі есе аз, 1991 жылмен салыстырғанда. Өнімді жерлердің сапалық жағдайының тозу процестері байқалады. Жердің жай-күйін бақылау құралдарының бірі оны түгендеу болып табылады. Алайда, ол елдің бірінші тұлғаларының тапсырмасы бойынша ғана жүргізілетінін және мемлекеттік тізілімде АӨК-нің тиімді жұмыс істеуі үшін қажетті сенімді және толық ақпараттың қажетті көлемі жоқ екенін атап өткен жөн.

Жер ресурстарын басқару жөніндегі бірыңғай мемлекеттік жерге орналастыру жүйесін құру ғана жер айналымын дамытуға және ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді пайдалануды ұйымдастыруға мүмкіндік береді, Ауыл шаруашылығын пайдаланудың қазіргі заманғы жүйесі үшін ақпараттық негіз жасайды. [2]

Қазақстан Республикасының жер саясатының негізгі міндеттерінің бірі тұрақты жер пайдалануды қалыптастыру және жер қатынастары мен Жерге орналастыруды жетілдіру жолымен жер ресурстарын ұтымды пайдалану мен қорғауды әдістемелік және нормативтік қамтамасыз ету болып табылады. [3]

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы жерлерінің жай-күйі және пайдаланылуы туралы 2020 жылғы жиынтық талдамалық есеп. -Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің Жер ресурстарын басқару комитеті, Нұрсұлтан, 2020. – 265 б.
2. Семочкин В.Н., Афанасьев П.В., Захарова О.В., Инвентаризация земель как информационная основа принятия управленческих решений по организации использования земель сельскохозяйственного назначения. Землеустройство, кадастр и мониторинг земель.- №3.- 2018.
3. Agricultural land management in the system of sustainable rural development in the Republic of Kazakhstan. / Ozeranskaya, N., Abeldina, R. Kurmanova, G., Moldumarova, Z., Smunyova, L.// International Journal of Civil Engineering and Technology, 2018, 9(13), p. 1500–1513

Ғылыми жетекшісі: проф., а.ш.ғ.д. Дюсенбеков З.Д.